

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-3, Issue-12

OSIRIS ILMİY JURNAL VA FAN TARIXI TARIKSHUNOSLIGIDAGI O‘RNI
ОСИРИС — ОДИН ИЗ ВАЖНЕЙШИХ ЖУРНАЛОВ В ИСТОРИИ НАУКИ
OSIRIS IS ONE OF THE MOST IMPORTANT MAGAZINES IN THE HISTORY
OF SCIENCE

Abdurahimov Javlonbek Bahodirjon o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti

Jahon tarix kafedrası

07.00.02 – Fan ve texnologiyalar tarixi ixtisosligi

tayanch doktoranti

abdurahimovjavlonbek11@gmail.com +998901503112

Annotatsiya

Ushbu maqolada “fan tarixi” uchun juda muhim hisoblangan jurnallardan biri “Osiris” jurnalini haqida bayon qilingan. Unda jurnalning asos solinish tarixi, kim tomonidan asos solinganligi, ushbu jarayonda kimlar jonbozlik ko‘rsatganligi, unda qanday maqolalar chop etilishi, jurnalning ilmiy uslubi va tanlab olingan yo‘nalishlari bayon qilingan. Tadqiqotning maqsadi fan tarixining shakllanishida “Osiris” jurnalining o‘rni qanday bo‘lganli va uning fan tarixidagi ilmiy jarayonga qanday ta’sir ko‘rsatganligini ochib berishdan iborat. Tadqiqot natijalari yuqoridagi masalani ochib berish orqali uzoq vaqtda buyon fan tarixida muhim hisoblangan jurnallarning jamiyat va ilm ahli orasida muhim manba bo‘lishini yana bir bor ko‘rsatish.

Kalit so‘zlar: Jorj Sarton, Isis, Osiris, Fan tarixi, May Sarton, manba, universitet, falsafa, kutubxona, ilmiy faoliyat.

Аннотация

В данной статье описывается один из журналов, считающихся весьма важными для «истории науки», – журнал «Осирис». В ней описывается история создания журнала, кто его основал, кто способствовал этому процессу, какие статьи

в нём публикуются, научный метод журнала и выбранные направления. Цель исследования – раскрыть роль журнала «Осирис» в формировании истории науки и его влияние на научный процесс в истории науки. Результаты исследования, раскрывая вышеуказанную проблему, ещё раз показывают, что журналы, издавна считающиеся важными для истории науки, являются важным источником информации для общества и учёных.

Ключевые слова: Джордж Сартон, Изида, Осирис, история науки, Мэй Сартон, источник, университет, философия, библиотека, научная деятельность.

Abstract

This article describes one of the journals considered very important for the "history of science", the journal "Osiris". It describes the history of the founding of the journal, who founded it, who contributed to this process, what articles are published in it, the scientific method of the journal and the selected directions. The purpose of the study is to reveal the role of the journal "Osiris" in the formation of the history of science and how it influenced the scientific process in the history of science. The results of the study, by revealing the above issue, once again show that journals that have long been considered important in the history of science are an important source among society and scientists.

Key words: George Sarton, Isis, Osiris, History of Science, May Sarton, source, university, philosophy, library, scientific activity.

Kirish

XX asr davomida ilm-fan jadal sur'atlar bilan rivojlanar ekan, uning tarixiy ildizlari, shakllanish qonuniyatlari va epistemologik asoslarini chuqur o'rganishga bo'lgan ehtiyoj keskin oshdi. Ilmiy bilimning ijtimoiy, madaniy va falsafiy jihatlarini tahlil qiluvchi fan tarixi alohida akademik yo'nalish sifatida shakllana boshladi. Bu jarayonda ilmiy nashrlar, xususan, maxsus jurnallar muhim rol o'ynadi. Shulardan biri — "Osiris" bo'lib, u nafaqat fan tarixining yirik mavzularini o'rganadigan maydon, balki ilmiy hamjamiyatni

birlashtiruvchi platformaga aylandi. “Isis” va “Osiris” jurnallari XX asrda fan tarixi bo‘yicha akademik maktablar shakllanishiga kuchli ta‘sir ko‘rsatdi¹.

1936-yilda mashhur tarixchi Jorj Sarton tomonidan asos solingan “Osiris”, avvalo keng qamrovli tadqiqotlarga mo‘ljallangan qo‘shimcha nashr sifatida yaratilgan bo‘lsa-da, bugungi kunda zamonaviy fan tarixining eng nufuzli ilmiy jurnallaridan biri sifatida tan olinadi. Ushbu maqola jurnalning shakllanish tarixi, ilmiy metodologiyasi, tematik yo‘nalishlari va xalqaro ilmiy hamjamiyat uchun ahamiyatini har tomonlama tahlil qiladi.

Tahlil va natijalar. “Osiris”ning yaratilishida Jorj Sartonning umumiy ilmiy konsepsiyasi muhim o‘rin tutadi. U fan tarixini insoniyat madaniyatining ajralmas qismi deb bilgan va tarixiy manbalarni chuqur tahlil qilish orqali ilm-fanning bosqichma-bosqich taraqqiyotini yoritishni maqsad qilgan edi. Sartonning “Isis” jurnali qisqa ilmiy maqolalar uchun mo‘ljallangan bo‘lsa, “Osiris” katta hajmdagi tematik tadqiqotlarni chop etish uchun maxsus platforma sifatida tashkil etildi.

Dastlab jurnal yiliga bir marta nashr qilingan, ammo Ikkinchi jahon urushi tufayli uning chiqishi vaqtincha to‘xtab qolgan. 1950-yillardan boshlab jurnal The History of Science Society tomonidan qayta tiklandi. 1956-yildan jurnal muntazam ravishda keng tematik to‘plamlar ko‘rinishida chop etila boshladi va shu tariqa ilm-fan tarixining yirik mavzularini umumlashtirishga yo‘naltirilgan yillik akademik platformaga aylandi.

Bugungi kunda “Osiris” yiliga bir marta chiqarilsa-da, uning har bir soni 400–600 sahifaga teng bo‘lib, deyarli katta monografiya darajasidagi ilmiy tadqiqotlarni o‘z ichiga oladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada tarixiylik tamoyili, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, tasniflash, muammoviy-xronologik kabi usullardan foydalangan holda, tadqiqot uchun qo‘yilgan asosiy maqsad mohiyatini ochib berishga harakat qilingan.

Tahlil va natijalar. “Osiris” jurnalini boshqa nashrlardan farqlovchi jihatlardan biri — uning interdisiplinar metodologiyaga ya‘ni turli fanlar va sohalar bilimlarini, usullarini va nazariyalarini birlashtirib, murakkab muammolarga yangi hamda integratsilashgan yechimlar topishga asoslanganidir. Fan tarixi nafaqat faktlar to‘plami sifatida, balki, ijtimoiy munosabatlar, madaniy an‘analar, siyosiy tizimlar, iqtisodiy jarayonlar, texnologik innovatsiyalar bilan chambarchas bog‘liq soha sifatida talqin qilinadi.

¹ Sarton G. Isis: A Journal of the History of Science. Bruges: Inprinerie Saint Catherine, 1913.

Shu sababli jurnal maqolalarida nafaqat tarixiy metodlar, balki quyidagilardan ham faol foydalaniladi: sotsiologik tahlil, antropologik yondashuv, falsafiy-epistemologik yondashuv, arxivshunoslik va manbashunoslik, madaniyatshunoslik modeli, texnika tarixi metodlari. Jurnal murakkab manbashunoslik, fan falsafasi va yirik ilmiy maktablar bo'yicha maxsus sonlar chiqarishga yo'naltirilgan².

Jurnalda e'lon qilinadigan tadqiqotlar ko'pincha keng ko'lamli manbalar — arxivlar, qo'lyozmalar, laboratoriya jurnallari, shaxsiy maktublar, ilmiy institutlar hujjatlari, diplomatik yozishmalar — asosida olib boriladi. Bu esa “Osiris”ni fan tarixidagi eng manbashunoslikka tayanadigan nashrlardan biriga aylantirgan.

“Osiris”ning har bir soni muayyan ilmiy mavzuga bag'ishlanadi. Bu yondashuv jurnalni ilmiy maktablar uchun muhim platformaga aylantiradi. Jurnal tarixiy davrlar va mintaqalar bo'yicha keng qamrovli mavzularni qamrab oladi: Qadimgi va o'rta asrlar fani, Misr va Babil astronomiyasi, Yunon-Rim tabiiy falsafasi, O'rta asr islom ilmiy maktablari, xususan, jurnalda Beruniy, Ibn Sino, Xorazmiy kabi olimlar haqida ilmiy maqolalar chop etilgan³.

Bu bo'limlarda ko'pincha qadimgi qo'lyozmalar, arxeologik manbalar va tarixiy rasmlar asosiy manba sifatida tahlil qilinadi.

Uyg'onish davri va ilmiy inqilob yo'nalishda: Kopernik inqilobi, Galiley tajribalari, Dekart falsafasi, Nyutonning ilmiy merosi, kabi mavzular keng yoritilgan bo'ladi.

Jurnalda texnik taraqqiyotning jamiyat rivojiga ta'siri, texnik bilimlarning ijtimoiy omillar bilan bog'liqligi chuqur tadqiq qilinadi. Bu, ayniqsa, zamonaviy tarixiy maktablar uchun muhim yo'nalishdir.

Laboratoriyalar, universitetlar, akademiyalar, ilmiy jamiyatlar tarixi “Osiris”ning eng faol tadqiqot yo'nalishlaridan biridir. Masalan: Qirollik jamiyati (Royal Society), Fransiya Fanlar akademiyasi, Germaniya universitet laboratoriyalari, tarixi jurnal sahifalarida muntazam yoritiladi.

Jurnalda gender, siyosat, madaniyat va ilmiy bilim o'rtasidagi munosabatlar ham alohida ahamiyatga ega. Ilmiy bilimning ijtimoiy konstruksiyasi va madaniy konteksti to'g'risidagi maqolalar zamonaviy yondashuvlar asosida yoziladi.

² Sabra A. I. Islamic Scientific Tradition. New York: New York University Press, 1987.

³ Shank J. B. The New History of Science and Its Interpretations. New York: Routledge, 2002.

“Osiris” ko‘plab ilmiy maktablar o‘rtasida bahslar olib boriladigan platforma sifatida tanilgan. Unda chop etilgan maqolalar ko‘pincha fan tarixidagi yirik nazariy yo‘nalishlarning shakllanishiga hissa qo‘shadi: internalistik va eksternalistik yondashuvlar, texnokratik yondashuv, sotsiologik maktablar, epistemik madaniyatlar nazariyasi.

Jurnalning har bir soni alohida mavzuga bag‘ishlanganligi sababli, fan tarixining muayyan bo‘lagini keng qamrovda o‘rganish imkoniyati yaratiladi. Bu, o‘z navbatida: yangi g‘oyalar uchun imkoniyat, turli yondashuvlarni solishtirish, tarixiy jarayonlarni chuqur tahlil qilish, uchun qulay sharoit yaratadi.

“Osiris” ko‘plab yosh olimlarning ilmiy faoliyatida muhim rol o‘ynagan. Jurnalning metodologik talablari va puxta tahririy siyosati yosh tadqiqotchilarning ilmiy madaniyatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. “Osiris” jurnali “Isis”ga nisbatan chuqurroq ilmiy mavzularga bag‘ishlangan⁴.

Bugungi global ilmiy hamjamiyatda “Osiris” yuqori reytingga ega bo‘lgan A-kategoriya ilmiy jurnal sifatida e’tirof etiladi. Uning maqolalari: ilmiy siyosati o‘rganish, texnologik innovatsiyalar tarixi, institutlar faoliyati, ilmiy tafakkurning shakllanish jarayonlari bo‘yicha zamonaviy tadqiqotlarga asos bo‘ladi. Jurnalning zamonaviy sonlari ko‘pincha: global fan tarixi, mustamlakachilik va ilmiy bilim, ekologik fanlar tarixi, tibbiyot tarixi singari yangi tadqiqot yo‘nalishlarini qamrab oladi.

Xulosa

“Osiris” jurnali fan tarixshunosligi shakllanishida strategik ahamiyatga ega bo‘lgan nashrdir. Uning asosiy yutug‘i — keng qamrovli, tematik asosda tashkil etilgan yillik sonlar orqali fan tarixining yirik mavzularini chuqur tahlil qilish imkoniyatini yaratganidir. Jurnalning interdisiplinar yondashuvi, manbashunoslikka tayanishi va ilmiy hamjamiyatni global miqyosda birlashtirishi uni fan tarixining eng nufuzli platformalaridan biriga aylantirgan. Hozirda ham “Isis” va “Osiris” jurnallari University of Chicago Press tomonidan nashr etilib, fan tarixi bo‘yicha eng nufuzli ilmiy maydonlardan biri bo‘lib qolmoqda⁵.

⁴ Needham J. Science and Civilization in China. Cambridge: Cambridge University Press, 1954.

⁵ University of Chicago. Isis & Osiris Publication Program. Chicago: University of Chicago Press, 1990.

Bugungi kunda “Osiris” ilm-fan tarixining yo‘nalishlarini belgilab beruvchi, nazariy g‘oyalar almashinuvi va yangi ilmiy maktablar shakllanishini qo‘llab-quvvatlovchi yirik akademik maydon bo‘lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Sarton G. Isis: The Journal of the History of Science. – Vol. 1. – Bruges: Inprinerie Saint Catherine, 1913.
2. Cohen I.B. The Scientific Revolution: A Historical Encyclopedia. – Santa Barbara: ABC-CLIO, 1994.
3. Lindberg D.C. The Scientific Revolution. – Chicago: University of Chicago Press, 1992.
4. Shapin S. The Scientific Revolution. – Chicago: University of Chicago Press, 1996.
5. Campbell N. A Brief History of Science. – New York: The Natural History Museum, 2001.
6. Berton R. Science and Politics in the Western Tradition. – Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
7. Toylar A. World War I and its Impact on Science. – New York: Oxford University Press, 2012.
8. Pestre D. Science in the Age of Revolutions. – New York: Berghahn Books, 2003.
9. Ruse M. Geeks and Globalization: The Role of the Sciences. – Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
10. Klein C. Jorj Sarton, Science and the Arts. – London: Thomas Nelson, 1994.